

ZWIĄZEK NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO
Rok założenia 1905
RADA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO I NAUKI

ul. Juliana Smulikowskiego 6/8, pok. 303, 00-389 Warszawa
tel. 22 318 92 98, fax 22 318 92 96, e-mail: rszwin@znp.edu.pl

Warszawa, 13.09.2024 roku

**Stanowisko Rady Szkolnictwa Wyższego i Nauki Związku Nauczycielstwa Polskiego
wobec projektu ustawy o zmianie ustawy o PAN**

Po rozpatrzeniu, na wniosek Dariusza Wieczorka, Ministra Nauki, projektu ustawy o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk oraz niektórych innych ustaw (pismo z dnia 18 lipca 2024 r., DP-WLN.0231.12.2024.KBK), Rada Szkolnictwa Wyższego i Nauki ZNP przedstawia swoje stanowisko w tej sprawie, które zostało wypracowane przez środowisko instytutów PAN, reprezentowane przez Rady Zakładowe Związku Nauczycielstwa Polskiego usytuowane w Instytutach: Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego PAN (IBD PAN) oraz Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda PAN (IITD PAN).

RSzWiN ZNP z zadowoleniem przyjmuje fakt skierowania projektu ustawy do konsultacji społecznych. Chcemy podkreślić, że aby zapewnić pożądane rezultaty rozpoczętej współpracy i dyskusji nad zmianami w funkcjonowaniu PAN, konieczne jest przedłużenie konsultacji do końca października 2024 roku. Decyzja ta jest uzasadniona nie tylko okresem urlopowym w środowisku akademickim, który trwa do 30 września, ale również potrzebą gruntownej konsultacji nowelizacji ustawy o PAN, na którą środowisko instytutów badawczych długo oczekuje.

Po zapoznaniu się z projektem ustawy i oceną skutków regulacji, **RSzWiN ZNP nie popiera projektu w jego obecnym kształcie oraz, zgodnie i zdecydowanie, domaga się wprowadzenia do projektu na dalszych etapach prac legislacyjnych następujących zmian:**

- 1. Domagamy się utrzymania dotychczasowego sposobu wyboru członków komitetów naukowych, zgadzając się na udział w nich członków akademii młodych uczonych, co można osiągnąć przez nadanie Art. 35. 1. brzmienia:**

„1. W skład komitetu naukowego wchodzi członkowie krajowi i członkowie akademii młodych uczonych, stosownie do dyscyplin naukowych albo artystycznych, które reprezentują zgodnie z oświadczeniami złożonymi na podstawie art. 343 ust. 7 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, oraz osoby wybrane przez właściwe środowisko naukowe,”

- 2. Postulujemy stworzenie w strukturze PAN stanowiska (etatowego) rzecznika praw pracowniczych (ombudsmana)**

Dla efektywnego sprawowania funkcji przez takiego rzecznika potrzebne jest zagwarantowanie jego niezależności od stron konfliktu, a przynajmniej braku podległości służbowej. W tym celu proponujemy, aby wybór rzecznika następował

spośród osób niezatrudnionych w Akademii i instytutach PAN. Jest to szczególnie ważne w sytuacji proponowanego w projekcie zwiększenia władzy dyrektorów instytutów.

3. Wzywamy do poszanowania autonomii PAN oraz wprowadzenia zmian struktury PAN dopiero od początku kolejnej kadencji władz PAN

Przewidywany w projekcie ustawy terminarz wprowadzania zmian struktury organizacyjnej PAN (w ciągu 3 miesięcy od wejścia ustawy 1.01.2025 r.), przerywający kadencję obecnych władz PAN, a niekiedy stosunek pracy, jest naruszeniem autonomii PAN.

Uzasadnienie powyższego stanowiska oraz dodatkowe uwagi

W uzasadnieniu projektu nowelizacji ustawy przedstawionym w Ocenie Skutków Regulacji (OSR) wskazano trzy główne cele regulacji/zmian:

- Integracja oraz aktywizacja środowisk korporacji i instytutów PAN;
- Eliminacja wad w procesach zarządczych oraz zwiększenie ich przejrzystości;
- Wzmocnienie nadzoru zarządczego nad PAN.

Z analizy zapisów projektu ustawy przygotowanego przez MNiSW wynika, że wiele z tych celów nie zostanie jednak osiągniętych.

RSzWiN ZNP zgadza się z nadrzędnym celem proponowanej nowelizacji oraz wyraża zdanie, że wymienione w OSR problemy rzeczywiście wymagają rozwiązania.

Po przeanalizowaniu projektu nowelizacji, RSzWiN ZNP ocenia, że proponowane zmiany w ustawie mogą uporządkować kwestie zewnętrznego nadzoru oraz rozdzielenia kompetencji nadzorczych pomiędzy Prezesa Rady Ministrów a ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, szczególnie w obszarze zarządzania majątkiem oraz finansami PAN. Natomiast, w ocenie RSzWiN ZNP, wprowadzone w projekcie zmiany struktury organizacyjnej PAN, których celami, według OSR są: polepszenie integracji korporacji z instytutami oraz usunięcie wadliwość procesów zarządczych, nie gwarantują osiągnięcia tych celów, do czego przyczynia się także nieuzasadniony i szkodliwy pośpiech w ich planowanym wprowadzeniu.

W pierwszym rządzie, chcemy zwrócić uwagę na naszym zdaniem całkowicie nieuzasadnioną i bardzo szkodliwą zmianę w strukturze organizacyjnej, jaką jest zmiana sposobu wyłaniania członków komitetów naukowych PAN, opisana w Art. 1. w następujący sposób:

22) w art. 35:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W skład komitetu naukowego wchodzi członkowie krajowi i członkowie akademii młodych uczonych, stosownie do dyscyplin naukowych albo artystycznych, które reprezentują zgodnie z oświadczeniami złożonymi na podstawie art. 343 ust. 7 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, oraz osoby wybrane przez instytucje przedstawicielskie środowiska szkolnictwa wyższego i nauki, o których mowa w art. 329 ust. 1 pkt 1, 2, i 6 tej ustawy.”,

Te przywołane powyżej instytucje przedstawicielskie to: Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich i Krajowa Reprezentacja Doktorantów.

W PAN działa obecnie 77 komitetów naukowych oraz 15 komitetów problemowych, które zajmują się różnorodnymi problemami swoich dyscyplin naukowych. Do komitetów wybierani są wybitni przedstawiciele uczelni wyższych i instytutów PAN, dlatego odgrywają one kluczową rolę w integracji obu tych środowisk akademickich.

W obecnie obowiązującej ustawie o PAN Art. 35. 1. W skład komitetu naukowego wchodzi członkowie krajowi Akademii zgodnie z ich specjalnością naukową oraz osoby wybrane przez właściwe środowisko naukowe. W praktyce jest to realizowane tak, że w wyborach do komitetów PAN czynne i bierne prawo wyborcze ma obecnie ogół 21 tysięcy samodzielnych pracowników naukowych, przy czym każdy z nich może kandydować i głosować tylko w jednej, wybranej przez siebie dyscyplinie. Pozwala to na kompetentną i merytoryczną ocenę kandydatów, co zapewnia komitetom naukowym PAN wysoki autorytet w środowisku akademickim. Nie pełnią one przy tym funkcji zarządczej, dlatego nie rozumiemy jaka jest przyczyna zmiany sposobu ich wyłaniania, natomiast stanowią bardzo istotny element w strukturze i kulturze PAN. Proponowana w projekcie zmiana Art. 35. 1 ustawy jest zatem nie tylko nieuzasadniona, ale wręcz sprzeczna z nadrzędnym celem nowelizacji ustawy o PAN, dlatego zdecydowanie domagamy się utrzymania dotychczasowego sposobu wyboru członków komitetów naukowych, *zgadzając się na udział w nich członków akademii młodych uczonych.*

Według naszej wiedzy w tym zakresie, niedostateczna integracja korporacji i instytutów i wadliwość procesów zarządczych wynika w znacznej mierze z niedostosowania obecnej ustawy do sytuacji gdy instytuty PAN uzyskały osobowość prawną, i wynikających stąd sporów kompetencyjnych pomiędzy prezesem PAN, wybranym przez zgromadzenie ogólne członków PAN, a częścią dyrektorów instytutów PAN. W projekcie ustawy zdecydowano się na próbę rozwiązania tej sytuacji przez znaczne wzmocnienie uprawnień jednej ze stron tego sporu, a mianowicie dyrektorów instytutów naukowych PAN, których ogół (69 osób) zostaje włączony do Zgromadzenia Ogólnego PAN. Ponadto, 20 dyrektorów instytutów naukowych PAN zostaje dołączonych do Prezydium PAN, stanowiąc tym samym około połowy jego członków, przy czym będzie to połowa obdarzona władzą, dobrze zintegrowana i mająca wspólne interesy. Takie rozwiązanie zapewne zlikwiduje w PAN kryzys decyzyjny, przekazując w praktyce władzę w PAN dyrektorom instytutów. Jednocześnie jednak stawia pod znakiem zapytania efektywność nadzoru nad dyrektorami instytutów PAN przez Zgromadzenie Ogólne i Prezydium PAN, a zatem realizację jednego z celów nowelizacji.

Ponadto jako związek zawodowy postulujemy stworzenie w strukturze PAN stanowiska (etatowego) rzecznika praw pracowniczych (ombudsmana). Sądzymy, że mógłby on być umiejscowiony przy komisji do spraw etyki w nauce. Dla efektywnego sprawowania funkcji przez takiego rzecznika potrzebne jest zagwarantowanie jego niezależności od stron konfliktu, a przynajmniej braku podległości służbowej. W tym celu proponujemy, aby wybór rzecznika następował spośród osób niezatrudnionych w Akademii i instytutach PAN. Jest to szczególnie ważne w sytuacji proponowanego w projekcie zwiększenia władzy dyrektorów instytutów.

W tym kontekście, jako dobre rozwiązanie oceniamy zaproponowane w projekcie ściślejsze ograniczenie możliwości pełnienia funkcji dyrektora do dwóch pełnych kadencji. Warto doprecyzować, czy chodzi tu o maksimum 2 pełne kadencje w życiu danej osoby, czy

może o dwie pełne kolejne kadencje, z możliwością ponownego pełnienia funkcji dyrektora po przerwie jednej lub więcej kadencji.

Natomiast niewątpliwym naruszeniem autonomii PAN jest przewidywany w projekcie ustawy terminarz wprowadzania zmian struktury organizacyjnej PAN w ciągu 3 miesięcy od wejścia ustawy w życie (Art. 29. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2025 r.). Taki terminarz przerywa, po około półtora roku jej trwania, zapisaną w obowiązującej ustawie czteroletnią kadencję obecnych władz PAN. W OSR nie wskazano żadnej przyczyny dla której z wprowadzeniem zmian struktury nie można było poczekać do końca kadencji obecnych władz PAN. W niektórych przypadkach (prezes, wiceprezesi, kanclerz, przewodniczący i wiceprzewodniczący wydziałów, oddziałów, rad kuratorów), przewidywane w projekcie zmiany struktury władz PAN przerywają także stosunek pracy wynikający ze sprawowanej funkcji we władzach PAN.

Związek zawodowy jest powołany do obrony interesów pracowniczych, dlatego zwracamy uwagę, że, zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2019 r. poz. 1668) „obowiązkiem władzy publicznej jest tworzenie optymalnych warunków dla wolności badań naukowych i twórczości artystycznej, wolności nauczania oraz autonomii społeczności akademickiej”. A zgodnie z Art. 7. 1. tej ustawy, system szkolnictwa wyższego i nauki współtworzą m.in. uczelnie oraz PAN i jej instytuty. Zatem zasada autonomii społeczności akademickiej odnosi się nie tylko do uczelni, ale także do PAN, zarówno jako całości, jak i do jej instytutów naukowych. Przerwanie kadencji obecnych wybieranych przez społeczność PAN władz PAN stanowi naruszenie tego ustawowego obowiązku. Dlatego wzywamy do wprowadzenia ew. proponowanych zmian struktury dopiero od początku kolejnej kadencji władz PAN.

Rady Zakładowe ZNP działające w Instytutach: Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego PAN (IBD PAN) oraz Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda PAN (IITD PAN), jako przedstawiciele instytutów podległych Wydziałom II i V, zwracają uwagę, że proponowane w projekcie sztywne powiązanie 5 wydziałów z 5 dziedzinami naukowymi doprowadzi do bardzo dużego nagromadzenia dyscyplin i instytutów PAN w obrębie nowego wydziału obejmującego dziedzinę nauk ścisłych i przyrodniczych.

Art. 14. 1. proponowanej ustawy stanowi: Rady kuratorów, o których mowa w art. 28 ust. 3 ustawy zmienianej w art. 1, stają się radami wydziałów, o których mowa w art. 30b ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

To niemożliwe, bo art. 28 dotychczasowej ustawy, definiujący rady kuratorów został usunięty, a zakresy wydziałów zmienione, co uniemożliwia przypisanie starych rad kuratorów do nowych wydziałów. Ponadto, wydaje się, że nie została uregulowana sprawa przerwania stosunku pracy przewodniczących i wiceprzewodniczących rad kuratorów, który wydaje się wynikać z Art. 32 obowiązującej ustawy.

Rada Szkolnictwa Wyższego i Nauki ZNP wyraża również poparcie dla projektu stanowiska Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie nowelizacji ustawy o PAN oraz apeluje o kompleksowe uwzględnienie przedstawionych w tej uchwale propozycji zmian projektu ustawy.

Podsumowując, RSzWiN ZNP nie popiera projektu nowelizacji ustawy o PAN w jego obecnym kształcie i domaga się wprowadzenia do niego konkretnych zmian. Jednocześnie wyrażamy gotowość do dalszej merytorycznej współpracy z MNiSW nad nowelizacją ustawy o PAN.

za Radę Szkolnictwa Wyższego i Nauki ZNP

Prezes RSzWiN ZNP

Janusz Szczerba